

talebi üzerine tekrar keşfe lüzum görüyor. Bu keşife adli müzaheret faslından para elbedebilsin ve keşif yapılsın.

Arkadaşlar, hâkim keşfe lüzum görse idonun hükmü biraz evvel yukarda izah ettiğim hükümdü. Keşfe lüzum görmüyor hâkim. Tarafların talep ve ısrar etmeleri üzerine mademki istiyorsunuz, buyurun diyecektir. Bakınız yukardaki fıkrayı okudum, bunu da okuyayım vaziyet tavazzuh edecektir. İlk duruşma oturumundan sonra gayrimenkul üzerinde keşif ve tatbikat yapılmasına mahkemece re'sen lüzum görülen haller dışında; yani keşif yapmayı icabettiren bir hal mahkemece mevcut değil, taraflar bunun dışında mahkemenin re'sen keşfe lüzum görmediği hallerin dışında, yapılmasını istedikleri işlemin gerektirdiği masrafı ödemeye zorunlu olur. Tâyin edilen müddet içinde gerekli masrafı vermeyen taraf yapılmasını istediği işleme ait isteğinden vazgeçmiş sayılır. Bu ne demektir? Ben masrafı vereceğim diyor. Hâkim de, «Mademki ısrar ediyorsunuz, yatır masrafını gideyim. 15 gün mehil veriyorum sana» diyor. İşi uzatma diyor. 15 gün zarfında o şahıs parayı yatırmıyor. Hakikaten de «Sen işi uzatmak için yapıyorsun, zaten biz de keşfe lüzum görmedik, ilk keşif de mahallinde yapıldı. Binaenaleyh, senin talebini reddediyorum, talebinde samimî değilsin.» diyor. Adli müzaheret babından buna para verirse böyle keşif taleplerinin karşılanması gibi tarafların lüzumlu lüzumsuz keşif masraflarını karşılamak gibi bir külfeti Hükümete yüklemiş oluruz. Arkadaşlar da temas ettiler. Hâkim, delilleri kanaat verici şekilde, hükme bağlayacağı şekilde re'sen tetkika mecbur. Hattâ bu cihet tenkid vesilesi oldu. «Hâkim tarafsızdır, niçin re'sen delil arasın?» dendi. Biz de re'sen delil araması sebeplerini aradık, izah ettik. Hâkim burada da aynı usule gidecektir. Re'sen lüzum görürse keşfi mutlaka yapacaktır. Ama re'sen lüzum görmüyor. Diğer taraf da ısrar ediyor. Bu ısrar karşısında bir imkân verilmesi hususunda bir hüküm koymuştur. Adli müzaheretin bu işle alâkası yoktur. Zannediyorum izahlarımda pek yanılmadım.

BAŞKAN — Sayın Çumralı.

SEDAT ÇUMRALI (Konya) — Sık sık söz almanın sizleri usandırdığını biliyorum. Arkadaşım, bizim sorumlusunun tamamen dışına çık-

rak, hiç düşünmediğimiz hususları biz bunu istiyormuşuz gibi izah ediyor. Şurada diyoruz ki, ilk duruşma oturumundan sonra gayrimenkul üzerinde keşif - tatbikat yapılmasına mahkemece re'sen lüzum görülen haller dışında kalmak üzere, taraflar yapılmasını istedikleri işlemin gerektirdiği masrafı ödemeye zorunlu olur.»

Şimdi; mahkeme tarlanın başına gitmiş, keşfini yapmış ve gelmiş. Taraflar diyor ki, «Ey hâkim; senin yaptığın keşfin şu şu noksanları vardır. Hakkımız zâyi olmaktadır. Tekrar mahallinde keşif yapacaksınız ve bu işin istilzam ettiği parayı da yatırıyorum.» diyecek ve parayı da yatıracak. O zaman hâkim gitmek için bir müddet tâyin edecek, 10 gün içinde bu para yatırıldığı takdirde tekrar mahalline gidecek ve ikinci keşfi iera edecek.

Biz diyoruz ki, böyle bir hak iddia eden kimse fakir ise parayı ödeyemeyecek ise, bu kimse neden adli müzaharetten istifade etmesin? Neden bu iş varlıklı kimselere inhisar etsin de; fakir - fukara yarım dönüm, bir dönüm, 3 dönüm tarlası için bu haktan mahrum kalsın? Burada mutabıkız. Para verdiği zaman gidecek; evvelâ kendisi keşfi yapmış lüzum da görmüyor. Ama para verdin mi gidiyor. Para veremeyecek adamlar için de bir fıkra konulsun, Adalet Bakanlığından bu husus için konulmuş tahsisattan hâkime 50 - 60 lira verilsin, bu fakirin işi de şimdi umumi mahkemelerde yapılan hal gibi yapılsın diyoruz. (Doğru, doğru sesleri)

BAŞKAN — Sayın Bakan.

DEVLET BAKANI RAİF AYBAR (Ankara Milletvekili) — Efendim, zannediyorum ki, madde kendi bünyesinde taşıdığı ehemmiyet ve nuduliyet nisbetinin çok üstünde bir konuşmaya sebeb oldu. Buna rağmen birkaç cümle ile bendeniz de maddeyi vuzulha getirmek istiyorum. Madde üzerinde duran arkadaşlar ile Komisyon Başkanı arasındaki münakaşalar zannediyorum ki karşılıklı olarak hasılların tahsili gibi bir noktaya geldi. Komisyon Başkanının mütalâaları ile arkadaşlarımızın ifadeleri arasında uzun boylu bir fark olmadı. Sedat Çumralı Beyin son konuşmalarıyla mesele tavazzuh etti. Yalnız maddede iki şık var. Hâkim 1 nci duruşmaya gidiyor; her zaman olduğu gibi, hareirah gönderilir veya tah-